

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

Studijní program: B 6202 – Hospodářská politika a správa
Studijní obor: Pojišťovnictví

Struktura pojistných produktů na českém pojistném trhu

Structure of insurance products on insurance market in Czech Republic

BP - PO - KPO 2006 02

LENKA KUPSOVÁ

Vedoucí práce: Doc. Ing. Eva Ducháčková, CSc. KPO

Konzultant: Ing. Jan Beníšek KPO

Počet stran: 51

Datum odevzdání: 15. květen 2006

Počet příloh: 3

Prohlášení o autorství

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci

Vlastnoruční podpis

Poděkování

Tímto chci poděkovat všem, kteří věnovali svůj čas mým dotazům a pomohli mi se zpracováním bakalářské práce.

Jmenovitě bych chtěla poděkovat vedoucí práce doc. Ing. Evě Ducháčkové, CSc. za její ochotu a vstřícnost, kterou projevila při psaní mé bakalářské práce.

Resumé

Předkládaná bakalářská práce se zabývá pojistným trhem a pojistnými produkty v České republice. První část je věnována významu, vzniku a historii pojišťovnictví. Následující část obsahuje základní rozdělení pojištění a charakterizuje pojistné produkty. Ve třetí části se autorka zaměřuje na strukturu pojistného trhu a pozici jednotlivých pojistných produktů na pojistném trhu.

Součástí práce jsou hodnotící ukazatelé, kde jsou zahrnuty např. celková pojištěnost, předepsané pojistné, počet uzavřených smluv nebo počet pojišťoven. Na základě těchto ukazatelů jsou zachyceny vývoj pojistného trhu a změny ve struktuře pojistných produktů.

Klíčová slova

Historie pojišťovnictví, pojistný produkt, životní pojištění, neživotní pojištění, pojistný trh, celková pojištěnost, předepsané pojistné

Resumé

Presented bachelor work is engaged in insurance market and insurance products in the Czech Republic. First part is dedicated to meaning, formation and history of insurance sector. Following part contains basic division of insurance and characterizes insurance products. In third part author analyses structure of insurance market and position of particular insurance products on insurance market.

Part of the work is evaluation criteria, containing for example: general insurance, prescribed premium, amount of completed contracts or number of insurance companies. Tendency of insurance market and changes in structure of insurance products are monitored on the basis of mentioned criteria.

Key words

History of insurance, insurance product, life insurance, non life insurance, insurance market, general insurance, prescribed premium

Seznam zkratk

aj.	a jiné
apod.	a podobně
č.	číslo
ČAP	Česká asociace pojišťoven
EU	Evropská unie
HDP	hrubý domácí produkt
Kč	koruna česká
mil.	milion
mld.	miliarda
např.	například
n. p.	národní podnik
popř.	popřípadě
Sb.	sbírky
tis.	tisíc
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaný

Obsah:

1. Úvod	11
2. Význam pojištění	12
3. Vznik a historie pojišťovnictví	12
4. Životní pojištění	15
4.1. Druhy životního pojištění	15
4.1.1. Kapitálové životní pojištění	16
4.1.2. Investiční životní pojištění	16
4.1.3. Důchodové pojištění	16
4.1.4. Svatební a studijní pojištění	17
4.2. Penzijní připojištění	17
4.3. Zdravotní pojištění	18
4.3.1. Zákonné zdravotní pojištění	18
4.3.2. Soukromé zdravotní pojištění	18
5. Úrazové pojištění	19
5.1. Úrazové pojištění dětí	20
6. Majetkové pojištění	21
6.1. Pojištění domácnosti	21
6.2. Pojištění nemovitostí	22
6.3. Havarijní pojištění	22
7. Cestovní pojištění	23
8. Pojištění průmyslu a podnikatelů	23
8.1. Živelní pojištění	24
8.2. Strojní pojištění	24
8.3. Stavebně-montážní pojištění	24
8.4. Šomážní pojištění	25
8.5. Dopravní pojištění	25
8.5.1. Kargopojištění (nákladní škody)	25
8.5.2. Kaskopojištění (škody na vlastním dopravním prostředku)	25
8.6. Pojištění proti odcizení	25
8.7. Pojištění úvěru	25
8.8. Zemědělské pojištění	26

8.8.1. Pojištění hospodářských zvířat	26
8.8.2. Pojištění plodin	26
8.8.3. Pojištění lesů	26
9. Pojištění právní ochrany	26
10. Pojištění odpovědnosti za škody	27
10.1. Zákonné pojištění odpovědnosti	27
10.2. Povinné smluvní pojištění odpovědnosti	28
10.3. Smluvní pojištění odpovědnosti	29
10.3.1. Pojištění odpovědnosti za škody občana	29
10.3.2. Pojištění odpovědnosti za škody podnikatele	30
11. Český pojistný trh v letech 1991-2000	30
12. Struktura českého pojistného trhu v roce 2000	32
13. Struktura českého pojistného trhu v roce 2001	33
14. Struktura českého pojistného trhu v roce 2002	35
15. Struktura českého pojistného trhu v roce 2003	37
16. Struktura českého pojistného trhu v roce 2004	39
17. Zhodnocení vývoje vybraných ukazatelů a českého pojistného trhu	42
17.1. Podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném	42
17.2. Celková pojištěnost	43
17.3. Celkové předepsané pojistné	43
17.4. Vývojové tendence českého pojistného trhu	44
18. Závěr	49
Seznam literatury	51

1. Úvod

Tato bakalářská práce pojednává o pojistných produktech a pojistném trhu v České republice. Ve své práci bych se chtěla zaměřit především na strukturu a změny na českém pojistném trhu. Cílem je pokusit se shrnout jeho dosavadní průběh a nastínit možný budoucí vývoj v oblasti komerčního pojištění.

V první části je uveden význam a vznik pojištění. Jedna kapitola stručně charakterizuje historii pojišťovnictví ve světě i v České republice a sleduje, jak se postupně toto odvětví stává nedílnou součástí národního hospodářství.

Následuje přehled jednotlivých pojistných produktů standardně nabízených na českém pojistném trhu. K vybraným druhům pojištění jsou již v této části na základě statistických údajů zpracovány grafy, které informují o vývoji daného produktu.

Ve třetí části se budu zabývat strukturou a významnými událostmi na pojistném trhu (zejména za posledních 6 let) a sledovat pozici pojistných produktů z hlediska výše předepsaného pojistného a jejich podílu na celkovém předepsaném pojistném.

Součástí práce jsou rovněž hodnotící ukazatelé, kde jsou zahrnuty např. celková pojištěnost, předepsané pojistné nebo podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném. V závěrečné kapitole se budu snažit na základě těchto ukazatelů zhodnotit český pojistný trh a naznačit jeho vývojové tendence.

2. Význam pojištění

Pojištění je spjato s přesunem rizika na pojistitele. Některé ztráty mohou být kompenzovány, ale jsou i takové, které nahradit nelze. Pojištění umožňuje lidem, kteří utrpěli ztrátu, úraz apod., dostat odpovídající finanční náhradu následků tohoto neštěstí. Pojišťovací činnost stabilizuje ekonomickou úroveň podniků a životní úroveň obyvatelstva, pokud dojde k nahodilé události.

Stát zasahuje do pojišťovnictví prostřednictvím daní a uplatňováním zákonných a smluvních povinných forem pojištění. Těmito zásahy jsou pak ovlivněny struktura, vývoj a objem pojistného trhu. Rozvoj vědy, techniky a kultury přináší nová rizika, pojišťovny proto musí soustavně připravovat nové pojistné produkty a sledovat ekonomický vývoj. Díky rozvoji pojištění a pojišťovnictví se v ekonomice vytváří nové pracovní příležitosti. Bez správného fungování nezávislého pojišťovnictví není možné vytvořit volné a efektivní hospodářství. (1)

3. Vznik a historie pojišťovnictví

Vývoj lidské společnosti je spojen s postupným získáváním vědomostí o zákonitostech vývoje a fungování procesů a jevů v přírodě. Lidé si uvědomovali, že některé jevy jsou nutné a jiné naopak nahodilé. Jejich snaha čelit nejistotě se projevila v utváření tzv. nebezpečenských společností, jejichž členové schraňovali naturální a finanční prostředky. Ty se později pečlivě přerozdělovaly mezi členy, které poškodily přírodní živly nebo postihlo osobní neštěstí (těžký úraz, smrt živitele rodiny).

Už ve starověku se začalo formovat budoucí dělení pojištění na živelní a životní. K největším rizikům v těchto dobách patřilo riziko spojené s námořní plavbou. Snahy o jeho krytí napomohly při vytváření pojištění v pravém slova smyslu. Pojišťovnictví se postupem času stalo významným odvětvím národního hospodářství nejen v přímořských, ale i vnitrozemských státech, kde obyvatele ohrožovaly zejména požáry.

Počátkem novověku se stále více poukazovalo na nedostačující poznatky při provozování pojistných obchodů. Pojištění bylo především nástrojem pro získávání příjmů do státní pokladny. Jeho rozvoj měl mít pozitivní vliv na hospodářství, zlepšení životních podmínek nebo růst populace.

V 17. a 18. století se v životním pojištění objevují tzv. tontiny (podle lékaře Lorenza Tontiho), které se v pozmeněné formě využívaly i v 19. století. Jednalo se o zjednodušený způsob

důchodového životního pojištění. Velkým mezníkem ve vývoji životního pojištění byla konstrukce úmrtnostních tabulek. Tabulky vznikaly na základě farních zápisů o narození a úmrtí, později podle státních statistik. Jako první je sestavil anglický matematik a astronom Edmond Halley. V Habsburské monarchii se vedly od roku 1785. Až do konce 18. století převažovalo pojištění vzájemné pomoci. Dohody (v pozdějších letech i smlouvy) uzavírala určitá sorta lidí mezi sebou (námořní spolky, řemeslníci, atd.).

První komerční pojišťovna - The Fire Office (požární pojišťovna) vznikla v Londýně už roku 1680, avšak teprve koncem 18. století jsou zakládány vzájemné pojišťovny, kde pojištěnci jsou současně spolujednateli pojišťovny. V souvislosti s krytím velkých rizik nabývá na významu zajištění. Klasickým odvětvím pojištění bylo především požární, námořní a životní pojištění. Rozvoj výrobních sil přinesl nárůst pojistných produktů.

Životní pojištění roste na úkor obou dvou zbývajících klasických pojistných odvětví. Největší podíl ve struktuře životního pojištění mělo pojištění pro případ smrti. Postupně se pojišťovnictví stává novým odvětvím národního hospodářství. Rozhodující význam měly soukromé pojišťovny a komerční pojištění.

V 19. až 20. století vznikají první komerční pojišťovny, jejichž cílem je zisk a zároveň si začínají vytvářet pojistné rezervy. Pro toto období jsou charakteristické zásahy státu a státní kontroly v oblasti pojišťovnictví, rozvíjí se sociální pojištění, zavádějí se povinné tvorby finančních - zabezpečovacích rezerv. Zvyšuje se poptávka po krytí rizik souvisejících s obchodem, dopravou a průmyslem a celkově roste pojistný zájem.

Na území České republiky byla založena první pojišťovna v roce 1776 - Pojišťovna proti škodám z ohně na polních zásobách, nábytku, náradí a dobytku v Brandýse nad Labem. Roku 1827 vznikl první pojišťovací ústav na území Čech a Moravy „Císařský královský privilegovaný český společný náhradu škody ohněm svedené pojišťující ústav“ (přejmenován na První českou vzájemnou pojišťovnu, Praha). Moravskoslezská vzájemná pojišťovna byla založena v roce 1830. V dalších letech narůstá počet nových pojišťoven, které se postupně rozvíjí.

Po druhé světové válce pojišťoven ubylo, více než 700 pojišťoven bylo znárodněno a sloučeno do pěti státních pojišťoven a od roku 1948 fungoval pouze monopol Československé pojišťovny, n.p. (později přejmenována na Československou státní pojišťovnu, poté Českou státní pojišťovnu).

Nabytím účinnosti zákona o pojišťovnictví z roku 1991 začínají na trhu působit další pojišťovny. Od roku 1994 probíhají změny ekonomických postupů pojišťoven a jejich přiblížení Evropské unii.

(1) (3)

4. Životní pojištění¹

4.1. Základní druhy životního pojištění

Životní pojištění slouží klientům nejen k pojistné ochraně, ale současně je i dlouhodobým spořením se zajímavým výnosem.

V životním pojištění lze krýt dvě základní rizika:

- riziko smrti,
- riziko dožití.

Sjednání vhodného životního pojištění je důležité rozhodnutí, které je třeba řádně promyslet. Životní pojištění mnohdy kryje vysoká životní rizika a nemusí být levnou záležitostí. Nesprávně zvolené pojištění pak neplní svou funkci a může tak dojít k plýtvání peněžních prostředků.

Cílem životního pojištění je finanční zajištění osoby blízké (manželka, děti) v případě vlastní smrti. Může být chápáno jako spořicí a investiční instrument. Životní pojištění vyhledávají zejména osoby, které živí rodinu, nebo splácí úvěr a pokrývají tak riziko vlastní smrti.

V českých podmínkách je toto pojištění oblíbeným produktem z důvodů zhodnocení úspor a možnosti snížení daně z příjmů fyzických osob (snížení daňového základu až o částku 12 000 Kč). Pojišťovna vyplácí pojistné plnění v případě smrti pojištěného a také při dožití v pojistné smlouvě sjednaného věku.

Velikost pojistného plnění nelze vždy přesně určit, neboť ohodnotit škodu je velice obtížné. Pojistné plnění závisí na výši pojistné částky, kterou pojistník sjednal a může být navýšeno o předem neznámý podíl na zisku.

V současnosti bývají v různých komerčních pojišťovnách do tohoto pojištění zařazovány i rizika neživotního charakteru (např. úraz, invalidita, vážné onemocnění).

K základním druhům životního pojištění (pojištění pro případ smrti, pojištění pro případ dožití, pojištění pro případ smrti nebo dožití) existují různě konstruované produkty a kombinace. (1) (3) (5)

¹ V literatuře se setkáváme s různým členěním pojistných odvětví. V příloze č. 1 je uvedeno rozdělení podle zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví.

4.1.1. Kapitálové životní pojištění

V kapitálovém životním pojištění se vyplácí pojistná částka zpravidla v případě smrti nebo dožití určitého věku pojištěného. Umožňuje výhodně úročit vložené finanční prostředky. Předmětem tohoto pojistného produktu jsou:

- dožití (výplata sjednané pojistné částky),
- smrt (výplata sjednané pojistné částky),
- plná invalidita (zproštění od placení pojistného).

Pojistník má právo zvolit si různou výši pojistných částek pro případ dožití a pro případ smrti. Ovšem musí platit, že pojistná částka pro případ smrti je větší nebo rovna pojistné částce pro případ dožití. Pojišťovny nabízejí také dynamizaci životního pojištění, tj. navýšení pojistného a pojistných částek v závislosti na vývoji míry inflace.

4.1.2. Investiční životní pojištění

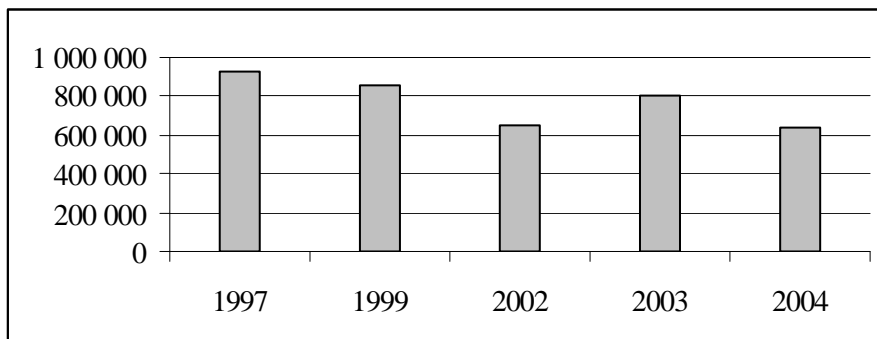
Produkt pro klienty, kteří hledají vhodnou volbu pro investování svých volných finančních prostředků a zároveň se chtějí pojistit pro případ smrti nebo pro případ dožití. Peněžní prostředky jsou vloženy na akciovém trhu do vysoce kvalitních titulů. Na jejich výběru se podílejí zkušení finanční analytici. Pojišťovny umožňují klientům odprodat pojištění za určitou finanční úplatu (o vývoji cen průběžně informují). V rámci investičního pojištění má klient právo volby podílového fondu a nese také investiční riziko. Výše pojistného plnění pak závisí na výnosech z investování rezerv pojistného.

4.1.3. Důchodové pojištění

Při důchodovém pojištění je vyplacena sjednaná pojistná částka oprávněným osobám v případě úmrtí pojištěného. Při dožití stanoveného věku je pojištěnci vyplácen důchod včetně podílu na zisku.

Je specifické předem sjednanou pevnou výší vyplácené doživotní měsíční renty. Pojistné je placeno postupně v době před sjednaným počátkem výplaty důchodu, v průběhu aktivního věku pojištěného, nebo je uhrazeno jednorázově na počátku pojištění. (1) (3) (5)

V grafu č. 1 je zachycen vývoj počtu pojistných smluv s důchodovým pojištěním. Zvýšený zájem o produkt se projevil v roce 2003, jinak důchodové pojištění vykazuje pokles. Požadavky klientů se mění a v současnosti upřednostňují spíše investiční a kapitálové životní pojištění.

Graf č. 1 Počet pojistných smluv s daným pojištěním

Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven

4.1.4. Svatební a studijní pojištění

Pojistný program určený rodičům, kteří chtějí zajistit dostatek finančních prostředků svým dětem. Pojištění sjednává jeden z rodičů (popř. jiný dospělý) na předem stanovenou dobu trvání, kdy se dítě dožije určitého věku (před studiem na střední nebo vysoké škole, před předpokládaným termínem svatby apod.). V případě smrti rodiče před sjednaným koncem pojištění je potomkovi vyplaceno pojistné plnění až po skončení pojistné doby.

4.2. Penzijní připojištění

Penzijní připojištění provozují penzijní fondy, které od svých klientů soustřeďují příspěvky, investují peněžní prostředky na finančním trhu a vyplácí dávky klientům. Penzijní připojištění má krytí riziko dožití a představuje tedy vytváření úspor na stáří. Dva základní typy penzijního připojištění jsou:

- systém s definovaným příspěvkem - při sjednání penzijního připojištění je stanoven příspěvek, který bude klient platit. Z příspěvku vyplývá výše dávky, kterou bude pobírat.
- systém s definovanou dávkou - při sjednání penzijního připojištění je stanovena pevná dávka, kterou bude klient pobírat. Od dávky je odvozena výše příspěvku, který bude platit.

Státní dozor reguluje a kontroluje činnost penzijních fondů, jejich zakládání nebo investování. Stát dále podporuje penzijní připojištění pomocí státních příspěvků a daňového zvýhodnění pro účastníky nebo zaměstnavatele, kteří svým zaměstnancům na penzijní připojištění přispívají. (1) (5)

4.3. Zdravotní pojištění

Rozlišují se dvě kategorie:

- zákonné (veřejné) zdravotní pojištění,
- komerční (soukromé) zdravotní pojištění.

Rozdíl je patrný už z názvu produktů. Zákonné zdravotní pojištění je povinen platit každý zákonem stanovený plátce a soukromé pojištění je dobrovolné.

4.3.1. Zákonné zdravotní pojištění

Pojištění je upraveno zákonem č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění. Zákon stanovuje, jaká zdravotní péče je hrazena a vymezuje působnost zdravotních pojišťoven.

Na českém trhu nabízí produkt 9 zdravotních pojišťoven. Pojišťovnu lze změnit jednou za 12 měsíců. Novorozené dítě se automaticky stává pojištěncem té zdravotní pojišťovny, u níž je pojištěna jeho matka.

Ne každé zdravotnické zařízení má uzavřeny smlouvy se všemi zdravotními pojišťovnami. Každý pojistitel poskytuje různé výhody v oblasti financování zdravotních programů.

Za zákonem stanoveného plátce se považuje zaměstnanec v pracovním poměru, zaměstnavatel, osoba samostatně výdělečně činná, osoby dále uvedené v § 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění a stát.

Zdravotní pojištění vzniká ke dni narození nebo dnem, kdy se stane zaměstnancem (popř. získá povolení trvalého pobytu v České republice) osoba bez trvalého pobytu na území České republiky. Pojištění skončí smrtí, ukončením trvalého pobytu nebo ztrátou zaměstnání pojištěnce.

4.3.2. Soukromé zdravotní pojištění

Pojištění kryje riziko ztráty příjmu, nikoli riziko smrti. Jeho účelem je poskytnutí sjednaného pojistného plnění v případě úrazu nebo nemoci, kdy je pojištěný v pracovní neschopnosti nebo pobývá v nemocnici.

Komerční pojištění je dobrovolné, nad rámec nemocenského pojištění a nabízí ho většina životních pojišťoven. Soukromé pojištění je typicky tržním produktem.

Soukromé zdravotní pojištění může být uzavřeno současně s nemocenským pojištěním, které se odvádí státu. Při pracovní neschopnosti jsou potom vyplacena obě plnění. Ovšem při součtu plnění v rámci státní nemocenské dávky a dávky denního odškodného ze soukromého zdravotního pojištění nesmí být překročen průměrný příjem pojištěného.

Pojištění by měly uzavřít především osoby, které odvádí minimální nemocenské pojištění (např. podnikatelé) a na jejichž výděлку jsou závislé další osoby. Prostřednictvím komerčního pojištění lze pojistit:

- pobyt v nemocnici,
- pracovní neschopnost,
- dlouhodobou péči,
- nadstandardní výbavu v nemocnici,
- stomatologické výkony,
- invaliditu následkem nemoci,
- závažná onemocnění. (3) (5)

5. Úrazové pojištění

Úrazové pojištění je často sjednáváno jako připojištění k životnímu pojištění. Pomáhá snižovat nepříznivé finanční důsledky, které by mohly vzniknout právě na základě úrazu např. při dopravní nehodě, v zaměstnání nebo volném čase. Nechrání tedy přímo proti úrazu, ale zajistí kompenzaci poklesu příjmu v době jeho léčby. Produkt proto využijí především osoby, na jejichž příjmu závisí ostatní členové rodiny.

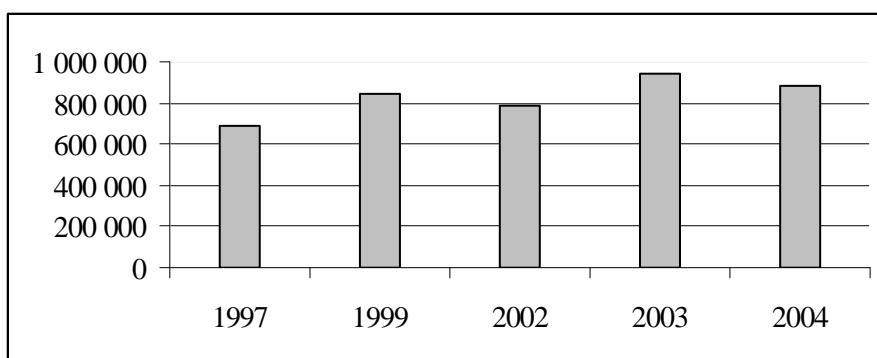
Uzavřít lze i komplexní pojištění rodiny, skupinové pojištění, pojištění v rámci volného času nebo pracovní doby. V rámci úrazového pojištění se sjednávají následující pojištění a připojištění:

- smrt úrazem,
- denní odškodné při úrazu,
- trvalé následky úrazu,
- pobyt v nemocnici v důsledku úrazu,
- tělesné poškození při úrazu.

Před uzavřením pojistné smlouvy je klient povinen pravdivě vyplnit zdravotní dotazník nebo se podrobit lékařskému vyšetření. Posuzuje se i celkový zdravotní stav v minulosti a nelze pojistit

osobu v pracovní neschopnosti. Pokud jsou u klienta zjištěny závažná onemocnění (např. epilepsie, cukrovka) či jiné významné zdravotní problémy, může pojišťovna odmítnout uzavření smlouvy nebo stanovit vyšší pojistné. (1) (3) (5)

Graf č. 2 ukazuje, jak se vyvíjel počet pojistných smluv s úrazovým pojištěním (jedná se o samostatné úrazové pojištění). V minulých letech zájem o úrazové pojištění rostl. Lidé si uvědomují, že následkem úrazu se mohou dostat do nepříznivé finanční situace, začínají věnovat větší pozornost možným rizikům. V budoucnu lze očekávat mírný pokles zájmu. Úrazové pojištění sjednané v rámci životního pojištění nabízí stejnou pojistnou ochranu, ale za podstatně nižší částky, což může vést k nezájmu o samostatné úrazové pojištění ze strany klientů.

Graf č. 2 Počet pojistných smluv s daným pojištěním

Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven

5.1. Úrazové pojištění dětí

K úrazům dochází náhle a nečekaně a právě dětem, které samy nedokážou posoudit bezpečnost situace, hrozí nehody či vážná zranění. Těžký úraz vyžadující náročnou lékařskou péči může ztížit život dítěti i jeho rodině. Prostředky získané díky pojistnému plnění lze využít na kvalitnější péči pro dítě i na pokrytí dalších nákladů spojených s léčbou.

Ze statistik Ústavu zdravotnických informací a statistik České republiky (ÚZIS) při Ministerstvu zdravotnictví vyplývá, že úraz je nejčastější příčinou smrti v dětském věku a významně přesahuje i úmrtí na zhoubné nádory. Nejčastěji dochází k úrazům dětí ve škole (26%), v domácím prostředí (21,5%), na ulici nebo silnici (19,4%) a na hřišti (12%). (5)

6. Majetkové pojištění

6.1. Pojištění domácnosti

Tento druh pojištění umožňuje pokrýt část finančních nákladů, které vzniknou v důsledku následujících škod: živelná událost (požár, výbuch plynu, zemětřesení, záplava, povodeň, pád stromu či letadla), krádež a loupež. Vztahuje se na dva druhy pojistných rizik:

- riziko krádeže věcí v pojištěné domácnosti,
- riziko živelné zkázy.

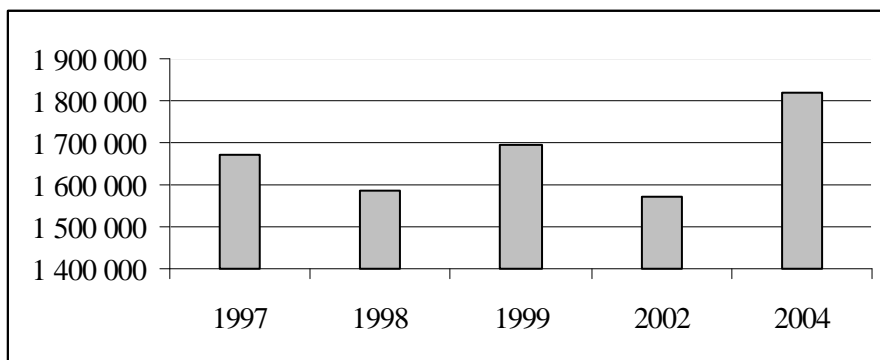
Nabídka na trhu je rozsáhlá, každá pojišťovna ve svém základním pojištění zahrnuje odlišná rizika, umožňuje odlišná rizika připojistit a má stanoveny odlišné limity plnění. Pojištěny jsou věci, které jsou součástí bytu a uvedeny přímo v pojistných podmínkách. Pojistné plnění je v případě škody vyplaceno až do výše pojistné částky uvedené ve smlouvě.

Každá pojišťovna má svůj specifický způsob a metody na výpočet pojistného. Vliv na jeho výši mají zpravidla: celková cena domácnosti včetně vybavení a zařízení, obytná plocha domácnosti, úroveň zařízení a vybavení bytu, umístění domácnosti, výše spoluúčasti pojištěného, velikost rizik pojištění, bezeškodní průběh, aj.

Sjednat lze 3 základní kategorie podle šíře pojistné ochrany:

- standardní (základní) pojištění,
- nadstandardní (luxusní) pojištění,
- doplňkové připojištění.

V grafu č. 3 je zachycen vývoj počtu pojistných smluv s pojištěním domácnosti. Velký nárůst pojištění zaznamenalo po roce 2002. Důvodem ke zvýšení zájmu je obvykle reakce na výskyt katastrofických pojistných událostí. V budoucnu lze u tohoto produktu očekávat spíše nárůst. Lidé věnují stále větší pozornost svému majetku a tedy i jeho ochraně. Již několikrát Českou republiku postihly záplavy a přibývá i případů vloupání. Klienti se postupně odklání od klasických pojištění proti požáru a krádeži a nahrazují je All Risks pojištěním.

Graf č. 3 Počet pojistných smluv s daným pojištěním

Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven

6.2. Pojištění nemovitostí

Je určeno k zabezpečení staveb, budov a bytů proti živelným pohromám, krádežím a dalším rizikům. Sjednává se pro rodinné domy, byty, rekreační objekty a objekty ve výstavbě. Nevztahuje se na věci, které stavba uvnitř obsahuje. Předmětem pojištění jsou i garáže, stodoly, kolny, ploty, studny aj.

Pojištění na sdružený živel chrání nemovitost před živelnými pohromami a zahrnuje požár, výbuch, úder blesku a pád letadla. Pojistnou ochranu lze rozšířit o další rizika (záplava, povodeň, výbuch plynu, pád stromu, vichřice, záplava vodou z vodovodního potrubí) a také o neživelná rizika (vandalismus, poškození při vloupání). Pojištění bytu, domu je lépe uzavřít na novou cenu. Naopak starou chalupu je výhodnější pojistit na časovou hodnotu. (1) (2) (5)

6.3. Havarijní pojištění

S provozem vozidla jsou spojena i mnohá rizika. Jejich krytí má zabezpečit právě havarijní pojištění. Automobilů přibývá a dochází mnohem častěji k dopravním nehodám s vážnými následky na majetku i zdraví cestujících. Pojištění je dobrovolné, zákon jej nenařizuje. Pojistit se lze nejen proti riziku havárie, ale také proti riziku zničení, odcizení, vandalismu či poškození vozidla živelnou událostí.

Havarijní pojištění je určeno na krytí rizika škod vzniklých při havárii, krádeži, živelní události či vandalismu. Nabídky pojišťoven se pochopitelně liší v ceně a kvalitě pojištění, limitech plnění, kombinaci uvedených rizik a poskytování asistenční služby.

V rámci havarijní pojištění se sjednává také připojištění např. pojištění zavazadel, pojištění čelního skla, pojištění úrazu přepravovaných osob. (1) (3) (5)

7. Cestovní pojištění

Produkt zajišťuje ochranu v případě úrazu, onemocnění, ztráty zavazadel nebo způsobení škody třetí osobě při cestování do zahraničí.

Lidé na svůj volný čas vynaloží mnoho finančních prostředků, stále více lidí ročně vyjede do zahraničí, ať už pracovní či na dovolenou. V průběhu zahraniční dovolené hrozí řada nepříjemností v podobě úrazu nebo onemocnění. Hospitalizace v zahraničí a převoz zpět do České republiky může přijít až na několik set tisíc korun.

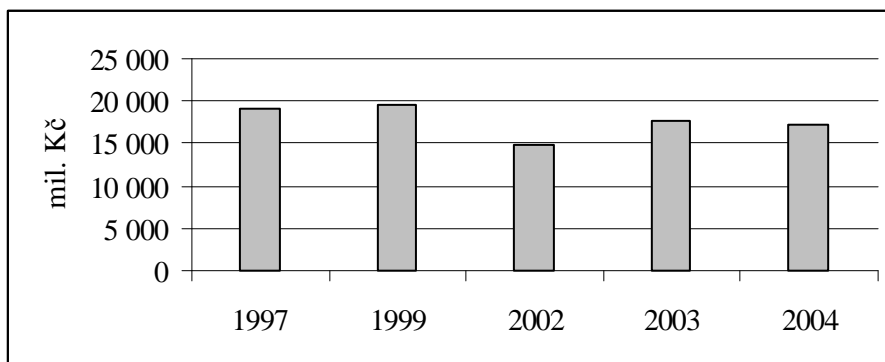
Pojišťovna hradí nezbytné náklady na ošetření, pokud pojištěný během pojistné doby musel podstoupit ošetření následkem úrazu nebo nemoci. V rámci cestovního pojištění se sjednává základní pojištění léčebných výloh zpravidla doplněné o různá připojištění. Jedná se o:

- úrazové připojištění,
- připojištění zavazadel,
- připojištění odpovědnosti,
- připojištění zrušení cesty.

Pojištěný je povinen dbát pokynů pojistitele a pojistitelem pověřené asistenční služby, snažit se odvrátit pojistnou událost a minimalizovat rozsah následných škod. (1) (3) (5)

8. Pojištění průmyslu a podnikatelů

Graf č. 4 sleduje vývoj celkového předepsaného pojistného u pojištění průmyslu a podnikatelů. V 2. polovině 90. let předepsané pojistné rostlo. Celkově došlo v posledních letech k jeho snížení. K poklesu dochází zejména u zemědělského pojištění. Zemědělství v současnosti není příliš „oblíbeným“ odvětvím a nevěnuje se mu tolik lidí. Stát se toto pojištění snaží podporovat poskytováním dotací na pojistné. Dalším důvodem poklesu u pojištění průmyslu a podnikatelů je konkurence ze strany zahraničních pojistitelů. Naopak roste podle statistik zájem o poměrně nový produkt: pojištění vývozních úvěrů.

Graf č. 4 Celkové předepsané pojistné u pojištění průmyslu a podnikatelů
Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven

8.1. Živelní pojištění

Tvoří základ pojistné ochrany u podnikatelského subjektu. Kryje riziko požáru, vichřice, výbuchu, zemětřesení, povodně, blesku, krupobití, zřícení skal, sesuvu lavin aj. Často se sjednává jednotlivě např. pouze pojištění vodovodních rizik nebo pojištění požáru.

Dochází i k sdružování rizik tzn. jeden produkt kryje riziko požáru, výbuchu, úderu blesku, nárazu nebo pádu letadla, pádu stromů a jiných předmětů. Pojistit lze nemovitosti, soubory movitých věcí, vzorky, modely, prototypy nebo výherní automaty.

8.2. Strojní pojištění

Vyloučena jsou veškerá živelní rizika. Kryty jsou škody způsobené vadou materiálu, výrobní vadou, zkratem, přetlakem páry apod.

8.3. Stavebně-montážní pojištění

Pojištění stavebního materiálu, pomocných staveb, montáží, strojů, zařízení a konstrukcí všeho druhu. Vztahuje se na škody způsobené v místě stavby a během výstavby a nevzniká právo na plnění nepřímých škod.

K montážnímu a stavebnímu pojištění je sjednáváno ještě garanční pojištění, které kryje škody vzniklé v záruce zařízení.

8.4. Šomážní pojištění

Pojištění pro případ přerušení provozu (požární šomážní pojištění) kompenzuje podniku ušlý zisk, kterého by dosáhl při nepřerušení provozu a náklady (nájemné, mzdy aj.), které musí vynaložit, ačkoliv byl provoz přerušen.

Šomážní pojištění dále zahrnuje pojištění dodatečných výdajů, zisku, dešťové a teplotní šomážní pojištění.

8.5. Dopravní pojištění

8.5.1. Kargopojištění (nákladní škody)

Využívá se ve vnitrostátní přepravě i zahraničním obchodě a kryje riziko odcizení, ztráty nebo zničení přepravované věci. Výjimku z běžného pojištění tvoří cennosti a peníze.

Pojistitel vyžaduje dostatečnou ochranu věcí během přepravy, nekryje škody způsobené vnitřní zkázou, špatným uložením, chladem, teplem apod. V pojistné smlouvě musí být přesně uvedeno, kde přeprava začíná a končí, pojistná hodnota je rovna fakturované ceně dodávky.

8.5.2. Kaskopojištění (škody na vlastním dopravním prostředku)

V rámci tohoto produktu se sjednává pojištění letadel, lodí a havarijní pojištění motorových vozidel. Specifické podmínky má námořní pojištění: loď lze pojistit téměř proti jakékoliv události, při které dojde k jejímu poškození (vyloučen je požár, výbuch, kolize s předmětem, převrácení lodi).

8.6. Pojištění proti odcizení

Nahrazuje škody na majetku podnikatelského subjektu vzniklé v důsledku odcizení, zničení nebo poškození majetku.

8.7. Pojištění úvěru

Kryje riziko ztráty v případě nesplacení poskytnutého úvěru. Pojistitel zkoumá platební schopnost dlužníka a ověřuje i bonitu klienta. Jde o značně rizikové pojištění, a proto je většinou vyměřena vysoká spoluúčast (až 50%).

V České republice není produkt příliš rozšířen, ale Exportní a garanční pojišťovací společnost EGAP nabízí pojištění vývozních úvěrů. Pojištění vývozních úvěrů kryje i jinak nepojistitelná rizika např. válka, občanské nepokoje nebo živelná pohroma v zemi odběratele.

Do pojištění úvěru lze zahrnout i pojištění hypotečních a spotřebitelských úvěrů, investic a dokumentárního inkasa. (1) (3) (5)

8.8. Zemědělské pojištění

Kryje majetkové škody na živočišné nebo rostlinné produkci. Část pojistného pojištěným dotuje Ministerstvo zemědělství.

8.8.1. Pojištění hospodářských zvířat

Sjednává se pro soubory hospodářských zvířat nebo jednotlivá zvířata (plemenný nebo závodní kůň, chov psů, výstavní kočka apod.). Kryje riziko nemoci (přesně definovány v pojistných podmínkách), nákazy, odcizení, zaběhnutí, živelné a riziko úrazu.

8.8.2. Pojištění plodin

Pojištěnému je nahrazena ztráta na rostlinné produkci, která vznikla krupobitím, jarním mrazem, povodní, požárem nebo výskytem škůdců.

Při pojistné události je zjišťována tzv. šomážní škoda (kolik by se vytěžilo ze zničeného hektaru). Jde o rizikový druh pojištění a nabízet ho mohou jen silné pojišťovny. Největším pojistitelem je v současné době Česká pojišťovna a ČSOB pojišťovna.

8.8.3. Pojištění lesů

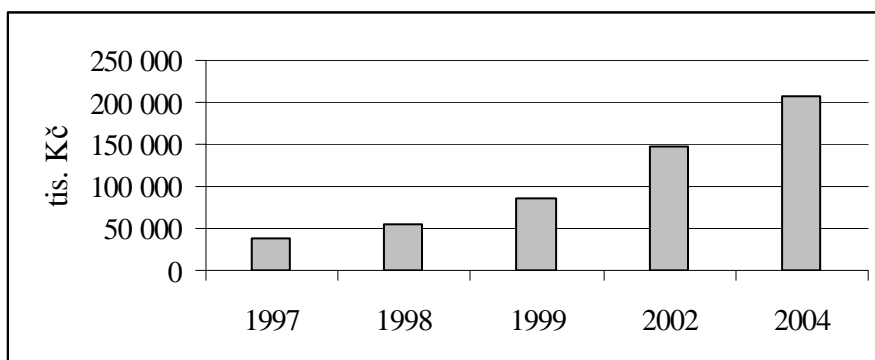
Kryje riziko námrazy, vichřice, výskytu lesních škůdců apod. (1) (2) (5)

9. Pojištění právní ochrany

Pojištění zaručuje poskytnutí právní pomoci v případě potřeby. Pomoc je klientovi zajištěna, když se dostane do nějakého sporu, ať už jako poškozený nebo škůdce.

V současné době má nejširší nabídku na českém trhu a asi nejpropracovanější systém pojištění D.A.S. pojišťovna právní ochrany. Podobně je na tom i pojišťovna ARAG, jejíž působení na českém trhu je však kratší. Hrazeny jsou náklady spojené se sepsáním události, určením advokáta, vedením sporu, soudním řízením atd. Pojišťovna poskytuje i kauci ve formě návratné půjčky. (1) (5)

V grafu č. 5 je zachycen vývoj předepsaného pojistného u pojištění právní ochrany. O pojištění je ze strany klientů velký zájem a zaznamenává stále nadprůměrnou dynamiku růstu. Od roku 1995, kdy bylo poprvé pojištění uvedeno na trh, se stále zvyšuje jeho podíl na celkovém předepsaném pojistném. Pojišťovny správně odhadly mezeru na českém pojistném trhu a dokázaly klientům nabídnout zajímavý produkt, který odpovídá jejich novým nárokům a požadavkům.

Graf č. 5 Celkové předepsané pojistné u pojištění právní ochrany (pomoci)
Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven

10. Pojištění odpovědnosti za škody

U odpovědnostního pojištění vystupuje kromě pojistitele a pojištěného ještě třetí strana, která při sjednávání pojistné smlouvy není většinou známa.

Pojistnou událostí se rozumí vznik povinnosti pojištěného nahradit škodu na majetku, zdraví či životě třetí osobě. Pojišťovna většinou nehradí škody: za které pojištěný odpovídá osobám blízkým, způsobené úmyslně, vzniklé v jiné souvislosti, než je uvedeno ve smlouvě, nad rámec stanovený právními předpisy, vzniklé před sjednáním pojištění.

10.1 Zákonné pojištění odpovědnosti

V tomto případě zákon přesně určuje, které subjekty musí platit pojistné. V České republice je povinné zákonné pojištění odpovědnosti organizace za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci

z povolání. Pojistné odvádí zaměstnavatel podle počtu zaměstnanců. Z pojištění je hrazeno v případě škody na zdraví např. bolestné, ztráta na výdělku nebo náhrada na pohřeb.

Zákonná podoba pojištění odpovědnosti není příliš vhodná, nezapadá do komerčního pojištění a je postupně vytlačována. V roce 2000 bylo zákonné pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla (povinné ručení) převedeno do kategorie povinného smluvního pojištění.

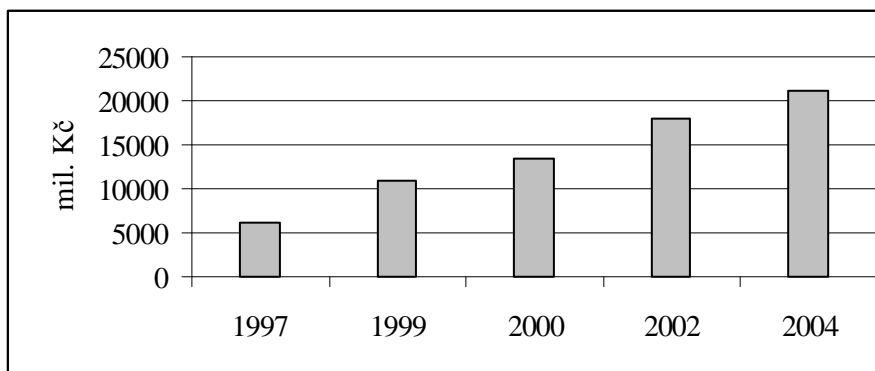
10.2. Povinné smluvní pojištění odpovědnosti

Zákon stanoví povinnost uzavřít určitou pojistnou smlouvu a to u libovolného pojistitele. Smlouva je nutná k výkonu některých povolání a činností. Sjednat ji musí např. myslivci, provozovatelé civilních letadel, provozovatelé zdravotních zařízení, lékaři, lékárníci, advokáti, notáři, daňoví poradci, auditoři apod.

10.2.1. Povinné ručení

Kdo je vlastníkem motorového vozidla a chce ho používat na pozemních komunikacích (dálnice, silnice, místní komunikace a účelová komunikace), musí mít podle zákona (zákon č. 47/2004 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla) sjednáno povinné ručení. V případě nesplnění hrozí vlastníkově pokuta do výše 20 000 Kč a při vzniku škody na zdraví či majetku následkem provozu vozidla musí uhradit celou škodu na vlastní náklady.

Jak se v průběhu let zvyšuje celkové předepsané pojistné u povinného ručení (do roku 2000 zákonného pojištění odpovědnosti), ukazuje graf č. 6. Pojištěných vozidel spíše přibývá, v současnosti je pojištěno asi 5,2 mil. vozidel. Při takovém množství motorových vozidel se nelze vyhnout těžkým dopravním nehodám spojených se ztrátami nejen na majetku, ale i na lidských životech. Proto má určité povinné ručení svoje opodstatnění a význam. Objevují se i takové názory, že pojišťovat by se mohla odpovědnost řidičů tzn. musel by mít pojištění odpovědnosti každý, kdo vlastní řidičský průkaz.

Graf č. 6 Celkové předepsané pojistné u pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla

Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven

Smlouvu na uzavření pojištění odpovědnosti z provozu vozidla nabízí na českém trhu několik pojišťoven. Povinné ručení kryje riziko škod, které vznikly třetím osobám při provozu vozidla. Na rozdíl od havarijního pojištění se tento produkt nevztahuje na škodu vzniklou na vlastním vozidle, kterou způsobilo vlastní zavinění.

Pokud klient obdrží ke smlouvě také tzv. zelenou kartu, vztahuje se platnost pojištění i na cestu do zahraničí. Zákon stanoví pojišťovnám minimální limity plnění, které jsou povinny vyplatit v případě vzniku škody: 18 mil. Kč pro škodu na majetku, 35 mil. Kč pro škodu na zdraví. Maximální hranice dána není. Pojišťovny nabízí nejen vyšší limity, ale i zvýhodnění v podobě slev např. z havarijního pojištění.

Při bezeškodném průběhu (řidič nezpůsobuje nehody) náleží klientovi ze zákona nárok na bonus neboli slevu na pojistném. Při platbě v následujícím roce pojišťovna naúčtuje odpovídající nižší sazbu. Řidičům je obvykle poskytována sleva 5 % ročně. Čím více měsíců a let jezdí bez nehod, tím větší je sleva. Většina pojistitelů má maximální slevou hranici stanovanou na 25 %.

10.3. Smluvní pojištění odpovědnosti

Pojistná smlouva je uzavřena na základě vlastního rozhodnutí, žádný právní předpis pojištění nenařizuje.

10.3.1. Pojištění odpovědnosti za škody občana

Týká se škod způsobených v běžném občanském životě, provozem domácnosti, sportů

(nezávadných), legálního držení střelných zbraní aj. Dále sem patří speciální odpovědnost např. pro vlastníky, nájemce a správce nemovitostí, vlastníky psů nebo za škody způsobené při výkonu povolání.

10.3.2. Pojištění odpovědnosti za škody podnikatele

Do této skupiny jsou zařazena následující pojištění:

- pojištění odpovědnosti podnikatele za výrobek,
- pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škody způsobené zaměstnancem,
- pojištění podnikatele za škodu vzniklou zaměstnanci při plnění pracovních úkolů,
- pojištění odpovědnosti za škody způsobené podnikáním v zemědělství,
- pojištění odpovědnosti podnikatele za škody způsobené při výkonu povolání.

Pojišťovny často požadují spoluúčast, jedná se většinou o pojištění na první riziko (nastane více škod z jedné příčiny popř. součet pojistných událostí během určité doby, kde horní hranici plnění tvoří pojistná částka) a blíže specifikují, jaké škody budou pojištění hrazeny. (1) (2) (3) (5)

11. Český pojistný trh v letech 1991-2000

V roce 1991 byl přijat zákon č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví, který zrušil monopol a dal prostor konkurenci v tomto oboru podnikání. Činnost pojišťoven se dále řídila občanským a obchodním zákoníkem.

V roce 1993 byla schválena novela zákona o pojišťovnictví, upraveno účetnictví pojišťoven a o rok později tvorba, umístění a použití technických rezerv. Tento soubor právních předpisů umožnil rozvoj konkurence, vznik pojišťoven a zvětšení nabídky pojistných produktů. V tomto roce byla založena Česká asociace pojišťoven.² V příloze č. 2 je uveden seznam členů ČAP.

² Česká asociace pojišťoven je zájmovým sdružením vytvořeným na organizaci a podporu vzájemné pomoci, spolupráce a zabezpečení zájmů pojišťoven a zajišťoven. Členem jsou pojišťovny, které mají povolení k podnikání v pojišťovnictví na území České republiky na základě splnění podmínek stanovených zákonem o pojišťovnictví. Podíl ČAP na celkovém předepsaném pojistném dosahuje 99%. ČAP sestavuje na základě údajů od členských pojišťoven širší statistiku, která umožňuje podrobnější analýzu pojistného trhu. Závěry této analýzy lze považovat v zásadě za platné pro celý pojistný trh České republiky.

K další významné změně pojistného práva došlo v roce 1999. Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla se zařadilo mezi povinné smluvní pojištění a bylo upraveno smluvní pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře. Vznikla Česká kancelář pojistitelů. Byl přijat zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně souvisejících zákonů. Úprava zákonů byla nutná především kvůli harmonizaci s legislativou Evropské unie.

Legislativní proces pokračoval i v roce 2000. Pojišťovny a další subjekty se musely vyrovnat s novými požadavky. Mezi důležité změny patří např. daňová podpora životního pojištění (týká se pojištění pro případ dožití, smrti nebo dožití a důchodového pojištění) nebo vznik Úřadu státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění (v rámci Ministerstva financí). České pojišťovnictví posílilo svoji pozici v národním hospodářství, celková pojištěnost (tj. poměr předepsaného pojistného k hrubému domácímu produktu) dosáhla 3,6 %. Na konci roku 2000 působilo na českém pojistném trhu celkem 41 pojišťoven, z toho 35 tuzemských. Na pojistném trhu bylo k dispozici asi 250 typů pojištění.

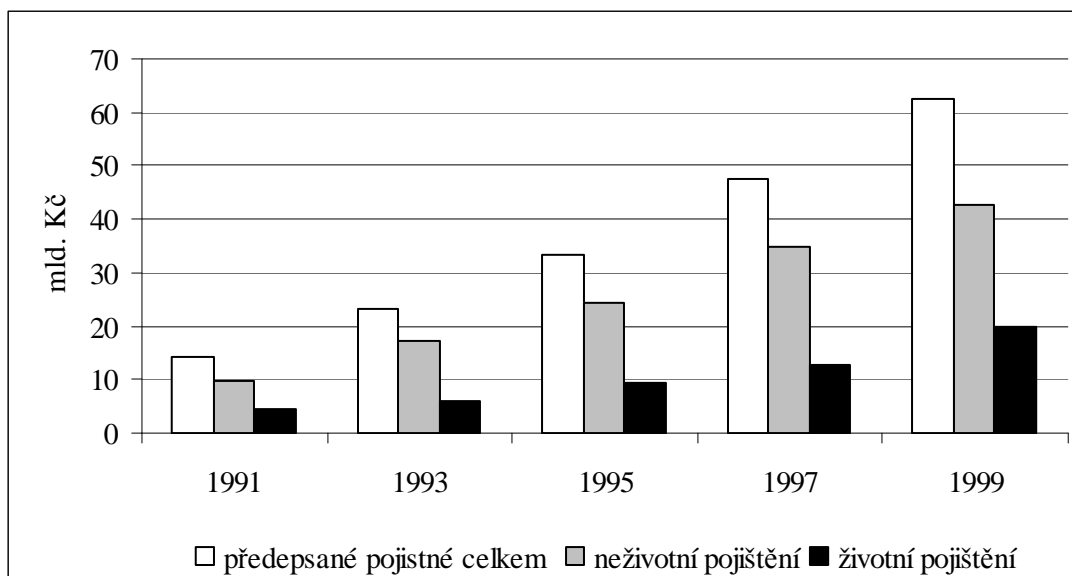
České pojišťovnictví bylo v letech 1991-2000 rozvojovým odvětvím a vyvíjelo se uspokojivě. Celková pojištěnost se v průběhu let zvyšovala, vzrostlo i celkové předepsané pojistné. Předepsané pojistné členů České asociace pojišťoven vzrostlo ze 14,4 mld. Kč v roce 1991 na 62,2 mld. Kč v roce 2000, tj. o 381 %. Meziroční přírůstky předepsaného pojistného dosahovaly od roku 1992 přes 10 %. Od roku 1994 bylo možné sjednat penzijní připojištění se státním příspěvkem. O rok později se toto pojištění na celkovém pojistném podílelo 11 %.

Pojišťovny se dokázaly vyrovnat z důsledky přírodních katastrof (povodně v roce 1997) nebo se změnou v oblasti pojištění odpovědnosti z provozu vozidla.

Nabídka pojistných produktů byla rozšířena (např. pojištění právní ochrany, vážných chorob, odpovědnost managementu), zlepšila se péče o klienta a došlo k zkvalitnění pojistné ochrany.

Ale i přes uplynulý pozitivní vývoj český pojistný trh zaostával za zeměmi Evropské unie ve dvou základních ukazatelích: v podílu životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném (v roce 1999 průměr v EU činil 62,6 %) a v podílu pojistného na hrubém domácím produktu (v roce 1999 průměr v EU činil 7,9 %). Spousta občanů stále podceňuje pojištění. (4)

V grafu č.7 je zachycen růst celkového předepsaného pojistného členů České asociace pojišťoven (ČAP) do roku 1999.

Graf č. 7 Předepsané pojistné členů ČAP v letech 1991-1999

Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven

12. Struktura českého pojistného trhu v roce 2000

Předepsané pojistné dosáhlo 69,8 mld. Kč, což je o 11,2 % více než v roce 1999. Celková pojištěnost se zvýšila z 3,4 % v roce 1999 na 3,6 % v roce 2000.

Na trhu se více prosazovalo životní pojištění a klesl podíl pojištění průmyslu a podnikatelů. Mírný pokles zapříčinilo snížení předepsaného pojistného u zemědělského pojištění a u havarijního pojištění motorových vozidel podnikatelů.

Nadprůměrným tempem samozřejmě rostlo pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, které je provozováno 12 pojišťovnami nově jako povinné smluvní pojištění. Dále zaznamenalo růst:

- pojištění nemoci,
- pojištění úvěrů,
- pojištění záruky,
- pojištění majetku občanů pro případ odcizení,
- pojištění právní pomoci,
- pojištění pro cesty a pobyt,

- All Risks,
- životní pojištění pro případ smrti. (4)

Výše předepsaného pojistného v životním a neživotním pojištění a jeho podíl na celkovém předepsaném pojistném je uveden v tabulce č. 1.

Tabulka č. 1 Struktura českého pojistného trhu v roce 2000

pojištění	předepsané pojistné (mil. Kč)	podíl (%)
životní pojištění celkem	22 752,9	32,6
neživotní pojištění celkem	47 070,9	67,4
z toho:		
pojištění budov a staveb obyvatel	1 462,8	2,1
úrazové pojištění	3 351,8	4,8
havarijní pojištění vozidel obyvatel	1 767,2	2,5
pojištění domácností	1 274,0	1,8
pojištění odpovědnosti za škody obyvatel	310,1	0,4
pojištění léčebných výloh v zahraničí	821,0	1,2
pojištění odpovědnosti z provozu vozidla	13 449,3	19,3
pojištění průmyslu a podnikatelů celkem	19 408,9	27,8
z toho: zemědělské pojištění	874,9	1,3
havarijní pojištění		7,3
zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání	2402,1	3,4

Zdroj: Vlastní zpracování dle výroční zprávy České asociace pojišťoven 2000

13. Struktura českého pojistného trhu v roce 2001

Od roku 2001 se poprvé začaly využívat daňové výhody pro soukromé životní pojištění. Dostavil se zájem ze strany klientů o pojistné produkty, jež mají charakter spoření na stáří. Díky životnímu pojištění rostlo celkové předepsané pojistné. Členové ČAP vystavili celkem 2,1 mil. potvrzení o pojistném zaplaceném na soukromé životní pojištění.

Daňová motivace, růst HDP a relativně nízká míra inflace pozitivně ovlivnily postoj občanů k životnímu pojištění. České pojišťovnictví posílilo svoji pozici v národním hospodářství.

Události z 11. září 2001 (teroristický útok na USA) vyvolaly přímé i nepřímé náklady amerických a evropských pojišťoven. Důsledkem byly zásadní změny v sazbách pojišťoven, na které vyvíjeli tlak

i zajišťitelé. Mnohem více lidí si začalo uvědomovat důležitost a nezbytnost kvalitního pojištění. Svědčí o tom nárůsty předepsaného pojistného v majetkovém pojištění a pojištění leteckých rizik v letech 2001 - 2002 .

Celkové předepsané pojistné dosáhlo výše 80,7 mld. Kč, což je o 14,4 % více než v roce 2000. celková pojištěnost dosáhla 3,7 %. Jak již bylo zmíněno významně se zvýšil zájem o soukromé životní pojištění a podíl tohoto pojištění na celkovém předepsaném pojistném stoupl na 35 %.

Silnou pozici na pojistném trhu mělo pojištění motorových vozidel. Havarijní pojištění vozidel kromě kolejových a pojištění odpovědnosti z provozu vozidla se na celkovém předepsaném pojistném podílelo 33,1 %.

Nadprůměrně rostlo:

- pojištění pro případ dožití,
- pojištění pro případ smrti nebo dožití,
- důchodové pojištění,
- pojištění nemoci,
- pojištění právní ochrany,
- úrazové pojištění,
- pojištění záruky,
- pojištění úvěrů,
- havarijní pojištění letadel,
- smluvní pojištění odpovědnosti za škodu.

K stagnaci či dokonce poklesu předepsaného pojistného dospělo:

- havarijní pojištění pozemních vozidel kromě kolejových,
- pojištění průmyslu a podnikatelů. (4)

Výše předepsaného pojistného v životním a neživotním pojištění a jeho podíl na celkovém předepsaném pojistném je uveden v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2 Struktura českého pojistného trhu v roce 2001

pojištění	předepsané pojistné (mil. Kč)	podíl (%)
životní pojištění celkem	28 282	35,0
neživotní pojištění celkem	52 463	65,0
z toho:		
pojištění budov a staveb obyvatel	1 552	1,9
úrazové pojištění	3 776	4,7
pojištění domácností	1 361	1,7
pojištění odpovědnosti za škody obyvatel	378	0,5
pojištění léčebných výloh v zahraničí	941	1,2
havarijní pojištění vozidel obyvatel celkem	3 574	4,4
pojištění odpovědnosti z provozu vozidla	15 974	19,8
pojištění průmyslu a podnikatelů celkem	20 480	25,4
z toho: zemědělské pojištění	948	1,2
havarijní pojištění vozidel	7 201	8,9
zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání	2 619	3,2

Zdroj: Vlastní zpracování dle výroční zprávy České asociace pojišťoven 2001

14. Struktura českého pojistného trhu v roce 2002

V roce 2002 došlo k několika legislativním úpravám. Změnily se například podmínky a sazby (došlo k jejich navýšení) zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání. Dále nabyl účinnosti zákon o myslivosti a každý, kdo loví zvěř, musí být pojištěn pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou při této činnosti.

Ministerstvo financí vydalo zákon, kterým se mění postupy účtování a účtová osnova pojišťoven. Pojišťovny získaly větší možnost informovat se vzájemně o skutečnostech týkajících se pojištění osob v zákonem stanovených případech.

Celková pojištěnost vzrostla z 3,7 % v roce 2001 na 4 % v roce 2002. Ve srovnání s jinými státy Evropské unie však stále Česká republika zaostávala. Rozdíl byl především v podílu předepsaného pojistného u životního pojištění na HDP. Příčinou jsou odlišné sociální a důchodové systémy, životní úroveň a motivace obyvatel k uzavírání pojištění.

Předepsané pojistné činilo 90,9 mld. Kč. Podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném se zvýšil na 37,6 % a to hlavně díky daňovým stimulacím pro soukromé životní

pojištění. Některé pojišťovny zaznamenaly nárůst jednorázově placeného pojistného nebo předepsaného pojistného u investičního životního pojištění.

Nadprůměrnou dynamiku růstu mělo:

- pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání,
- havarijní pojištění,
- pojištění budov, staveb a domácností.

Předepsané pojistné se zvýšilo (bez ohledu na podíl daného pojištění na celkovém předepsaném pojistném) u:

- pojištění majetku,
- pojištění nemoci,
- havarijního pojištění pozemních vozidel kromě kolejových,
- pojištění odpovědnosti z provozu letadel,
- pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání,
- pojištění záruky,
- pojištění finančních ztrát,
- investičního životního pojištění. (4)

Výše předepsaného pojistného v životním a neživotním pojištění a jeho podíl na celkovém předepsaném pojistném je uveden v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3 Struktura českého pojistného trhu v roce 2002

pojištění	předepsané pojistné (mil. Kč)	podíl (%)
životní pojištění celkem	34 208,7	37,6
neživotní pojištění celkem	56 730,4	62,4
z toho:		
pojištění budov a staveb obyvatel	2 089,8	2,3
úrazové pojištění	1 647,5	1,8
pojištění domácností	1 482,8	1,6
pojištění odpovědnosti za škody obyvatel	446,1	0,5
pojištění léčebných výloh v zahraničí	827,1	0,9
havarijní pojištění vozidel celkem	11 990,7	13,2
pojištění odpovědnosti z provozu vozidla	17 956,8	19,8
pojištění průmyslu a podnikatelů celkem	14 913,0	16,4
z toho: zemědělské pojištění	998,8	1,1
zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání	4 067,3	4,5

Zdroj: Vlastní zpracování dle výroční zprávy České asociace pojišťoven 2002

Významnou událostí roku 2002 byly bezesporu srpnové povodně, které zasáhly značnou část České republiky. Způsobené škody pojišťovny odhadují na 37 mld. Kč (celková škoda na majetku se odhaduje na 73 mld. Kč). Pro srovnání v roce 1997 činily škody 63 mld. Kč a vyplaceno bylo 9,7 mld. Kč. Pojistitelé následně zkvalitnili risk management, zvýšili sazby pojištění, určili limity pojistného plnění apod. Opatření se odrazila v úpravě sazeb i dalších pojistných produktů.

15. Struktura českého pojistného trhu v roce 2003

Pojišťovny nadále pokračovaly v řešení problematiky povodní. Na pojistných plněních bylo vyplaceno přes 30 mld. Kč, což odpovídá zhruba polovině z celkových ekonomických škod. Především kvůli nové politice zajistitelů se musely provést změny v oblasti pojišťování majetku a připravit nová koncepte budoucího pojišťování živelných událostí v České republice.

Rok 2003 byl posledním před vstupem České republiky do Evropské unie a vyžadoval dokončování procesu harmonizace českého pojistného práva se zákony Evropské unie.

Celkové předepsané pojistné dosáhlo výše 105,9 mld. Kč, oproti předchozímu roku se zvýšilo o 16,5 %. Poprvé v novodobé historii pojišťovnictví byla překonána hranice 100 mld. Kč a rok 2003 tedy patří k úspěšným. Podíl předepsaného pojistného na hrubém domácím produktu činil 4,1 %.

Předepsané pojistné u neživotního pojištění stoupl o 14,2 % a u životního pojištění dokonce o 20,2 %, čímž vzrostl podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném na 38,8 %. Domácnosti mají uzavřena průměrně tři různá pojištění, což je dlouhodobý trend již od roku 1999. Členské pojišťovny České asociace pojišťoven vydaly celkem 2,7 mil. potvrzení o pojistném zaplaceném klienty na soukromé životní pojištění.

Podle výzkumů občané po povodních v roce 2002 projeví větší zájem o uzavření majetkového pojištění. V neživotním pojištění se v roce 2003 zvýšil podíl na celkovém předepsaném pojistném pojištění průmyslu a podnikatelů a pojištění domácnosti. Tempo růstu neživotního pojištění bylo nejvyšší za posledních 5 let, což bylo způsobeno také zdražením majetkových pojištění kvůli záplavám v předchozím roce a převodem kmene pojišťovny Zurich, která nebyla členem ČAP na Generali.

Nadprůměrný růst předepsaného pojistného dosáhlo hlavně:

- pojištění nemoci,
- pojištění majetku (především u pojištění požáru),
- pojištění různých finančních ztrát,
- pojištění odpovědnosti za škodu,
- pojištění osobám v nouzi během cestování nebo pobytu mimo místo trvalého bydliště,
- pojištění pro případ smrti,
- pojištění spojené s investičním fondem.

Stagnaci nebo pokles předepsaného pojistného zaznamenalo:

- pojištění úrazu,
- smluvní pojištění,
- pojištění odpovědnosti z provozu letadel,
- havarijní pojištění letadel, kolejových vozidel, námořních a říčních plavidel,
- pojištění záruky,
- pojištění úvěrů. (4)

Výše předepsaného pojistného v životním a neživotním pojištění a jeho podíl na celkovém předepsaném pojistném je uveden v tabulce č. 4.

Tabulka č. 4 Struktura českého pojistného trhu v roce 2003

pojištění	předepsané pojistné (mil. Kč)	podíl (%)
životní pojištění celkem	41 128,8	38,8
neživotní pojištění celkem	64 810,8	61,2
z toho:		
pojištění budov a staveb obyvatel	2 320,7	2,2
úrazové pojištění	1 747,2	1,6
pojištění domácností	1 836,5	1,7
pojištění odpovědnosti za škody obyvatel	495,0	0,5
pojištění léčebných výloh v zahraničí	966,4	0,9
havarijní pojištění vozidel celkem	13 533,5	12,8
pojištění odpovědnosti z provozu vozidla	19 820,3	18,7
pojištění průmyslu a podnikatelů celkem	17 798,5	16,8
z toho: zemědělské pojištění	918,0	0,9
zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání	4 297,0	4,1

Zdroj: Vlastní zpracování dle výroční zprávy České asociace pojišťoven 2003

16. Struktura českého pojistného trhu v roce 2004

V roce 2004 se Česká republika stala členem Evropské unie. V pojišťovnictví bylo třeba před přistoupením vyhovět požadavkům příslušných směrnic. Dokončena byla základní fáze harmonizace českého pojistného práva s legislativou Evropské unie a to zejména díky novele zákona o pojišťovnictví, novele zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, zákonu o pojistné smlouvě a zákonu o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí.

Jednotícím prvkem těchto zákonů je adaptace na podmínky fungování jednotného pojistného trhu, zvýšení finanční stability pojistného trhu a dozoru v pojišťovnictví.

Česká asociace pojišťoven pomáhala a radila svým členům při aplikaci nových zákonných požadavků a omezení. Zajišťovala i studijní materiály a odborné zkoušky pro pojišťovací zprostředkovatele.

Vstup České republiky do Evropské unie přinesl pojišťovnám možnost působit na jednotném pojistném trhu unie (využití tzv. evropského pasu). V České republice se také zaregistrovalo několik desítek pojišťoven z jiných zemí Evropské unie.

Pojistný trh v České republice se tento rok vyvíjel celkem úspěšně. Celkové předepsané pojistné vzrostlo v porovnání s rokem 2003 o 6,3 %. Životní pojištění zaznamenalo nárůst o 7,5 % a neživotní pojištění o 5,5 %. Celková pojištěnost dosáhla úrovně 4,1 %.

Technické rezervy členů České asociace pojišťoven vzrostly v neživotním o 16,6% a v životním pojištění o 11%. Tabulka č. 5 sleduje vývoj technických rezerv do roku 2004.

Tabulka č. 5 Technické rezervy členů ČAP (mld. Kč)

	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2004
celkem	52,1	72,4	96,9	109,7	135,0	176,3	198,6
životní pojištění	45,9	55,0	63,8	76,7	97,8	125,4	139,3
neživotní pojištění	6,2	17,4	33,1	33,0	37,2	50,9	59,3

Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven

Efektivnost hospodaření pojišťoven se projevila ve výsledném zisku, který po zdanění činil 10 861 mil. Kč, což představuje nejvyšší hodnotu od roku 1991.

Ve srovnání s minulými lety se však tempo růstu předepsaného pojistného zpomalilo. Důvodem je zřejmě zvýšení konkurence po vstupu České republiky do Evropské unie, pokles technické úrokové míry a výnosnosti investic. Snížení tempa růstu u neživotního pojištění ovlivnily především sazby u pojištění majetku, které vzrostly v důsledku povodní v roce 2002. Dalším faktem je nárůst konkurence ze strany jiných finančních produktů. Zvětšuje se zájem o půjčky, spotřebitelské úvěry nebo hypotéky a domácnostem při jejich splácení nezbyvá mnoho volných finančních prostředků, které by mohly investovat právě do pojistných produktů. Značná část obyvatelstva již využila možnosti sjednat soukromé životní pojištění a získat daňovou výhodou, takže počet nově uzavíraných smluv klesá.

Následující pojištění zaznamenaly oproti stagnaci či poklesu v roce 2003 významný růst:

- havarijní pojištění námořních a říčních plavidel,
- havarijní pojištění kolejových vozidel,
- pojištění nemoci,
- pojištění právní ochrany,
- pojištění požáru (občané),
- pojištění úrazu.

Propojištěnost (počet pojistných smluv ku celkovému počtu obydlených domácností) vzrostla u pojištění domácností na 47,5 %. Občané začali věnovat větší pozornost svému majetku a na vzestupu tak bylo i pojištění budov a staveb obyvatel.

Pozitivní vývoj mělo pojištění pro případ smrti, pro případ smrti nebo dožití a pojištění pro případ dožití. Členské pojišťovny České asociace pojišťoven vystavily za rok 2004 pro daňové účely 2,8 mil. potvrzení o pojistném zaplaceném na soukromé životní pojištění.

Naopak pokles tempa růstu předepsaného pojistného vykazovalo:

- pojištění odpovědnosti z provozu lodí,
- havarijní pojištění letadel,
- pojištění odpovědnosti z provozu letadel,
- pojištění ztrát způsobených přerušením provozu,
- zemědělské pojištění.

Téměř na polovinu se snížil přírůstek předepsaného pojistného u pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. (4)

Výše předepsaného pojistného v životním a neživotním pojištění a jeho podíl na celkovém předepsaném pojistném je uveden v tabulce č. 6.

Tabulka č. 6 Struktura českého pojistného trhu v roce 2004

pojištění	předepsané pojistné (mil. Kč)	podíl (%)
životní pojištění celkem	44 201,0	39,3
neživotní pojištění celkem	68 374,4	60,7
z toho:		
pojištění budov a staveb obyvatel	2 695,4	2,4
úrazové pojištění	1 947,5	1,7
pojištění domácností	2 024,1	1,8
pojištění odpovědnosti za škody obyvatel	574,1	0,5
pojištění léčebných výloh v zahraničí	1 059,0	0,9
havarijní pojištění vozidel celkem	14 369,2	12,8
pojištění odpovědnosti z provozu vozidla	21 162,5	18,8
pojištění průmyslu a podnikatelů celkem	17 680,4	15,7
z toho: zemědělské pojištění	872,8	0,8
zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání	4 551,0	4,0

Zdroj: Vlastní zpracování dle výroční zprávy České asociace pojišťoven 2004

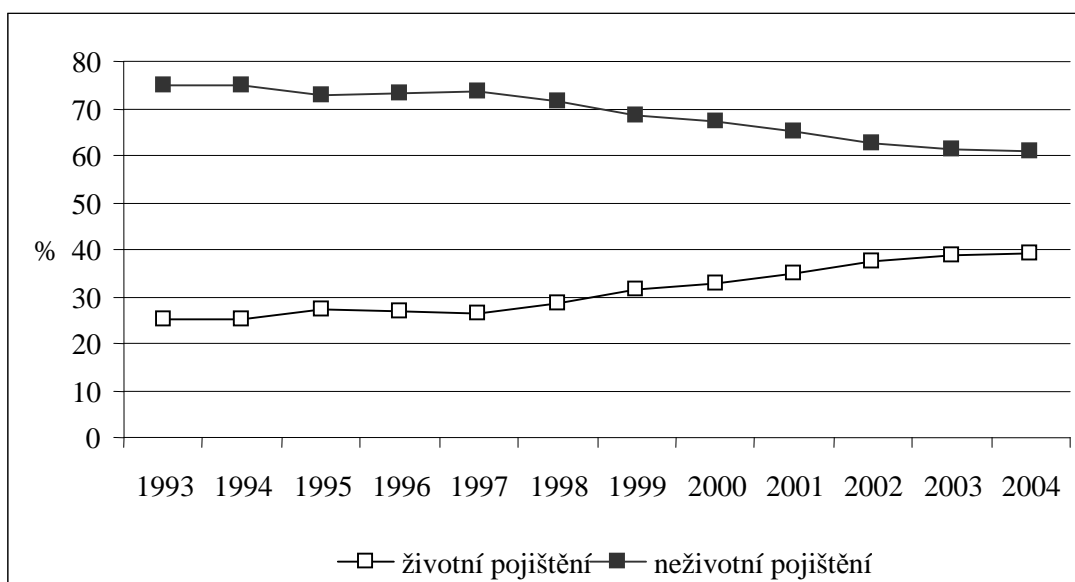
17. Zhodnocení vývoje vybraných ukazatelů a českého pojistného trhu

17.1. Podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném.

Graf č. 8 zachycuje, jak se v průběhu let měnil podíl životního a neživotního pojištění na celkovém předepsaném pojistném. Vývoj lze označit za pozitivní, přesto český pojistný trh stále zaostává za zeměmi Evropské unie v podílu životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném.

Rostoucí zájem o uzavírání životního pojištění je vyvolán daňovou motivací, poskytováním státního příspěvku (stát tak snižuje výdaje na podporu sociálně slabých), ale také změnou v přístupech jednotlivců k tvorbě rezerv. Klienti více cítí potřebu zabezpečit se na stáří. Často se hovoří o krizi státního penzijního systému a lidé nechtějí ztratit svůj životní standard.

Životní pojištění lze chápat jako nadstavbu či alternativu k systému sociálního zabezpečení. Na druhé straně někteří stále pochybují o solventnosti pojišťoven nebo příliš spoléhají na státní sociální systém. Pojišťovny se snaží vyjít klientům vstříc a nabízejí produkty, které pokrývají širokou škálu životních rizik. Postupně se mění podíl na celkovém předepsaném pojistném ve prospěch životního pojištění. Životní pojištění má také rychlejší tempo růstu.

Graf č.8 Podíl na celkovém předepsaném pojistném (%)

Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven

17.2. Celková pojištěnost

Jak se měnil podíl předepsaného pojistného na hrubém domácím produktu v běžných cenách, ukazuje tabulka č. 7. Celková pojištěnost se zvýšila z 2,1 % v roce 1992 na 4,1 % v roce 2003. V roce 2004 došlo ke stagnaci. Důvodem mohou být změny vnějšího ekonomického prostředí. Poklesly úrokové sazby a v životním pojištění došlo k vyčerpání potenciálu v oblasti jednorázově placených životních pojištění. Podstatné ale je, že trvale roste běžně placené životní pojištění.

Růst pojištěnosti vypovídá o rozvoji pojistného trhu. V České republice je celková pojištěnost oproti jiným státům EU nízká. Znamená to, že český pojistný trh stále nabízí prostor pro zvýšení nabídky pojistných produktů. Pojistitelé by se měli zaměřit na dosud nepojistitelná rizika, která je možno nabídnout dnešním klientům. V budoucnu lze očekávat růst celkové pojištěnosti a zvýšení podílu zejména u životního pojištění.

Tabulka č.7 Celková pojištěnost (%)

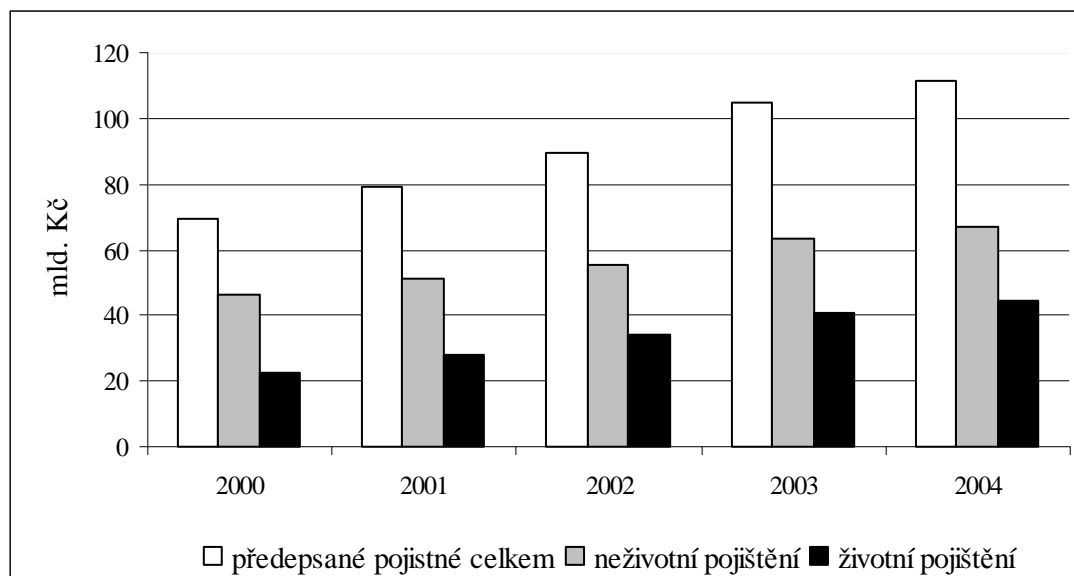
	1992	1995	1997	1999	2001	2003	2004
podíl předepsaného pojistného na HDP	2,1	2,5	2,9	3,4	3,7	4,1	4,1
neživotní pojištění	1,4	1,8	2,1	2,3	2,4	2,5	2,5
životní pojištění	0,7	0,7	0,8	1,1	1,3	1,6	1,6

Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven

17.3. Celkové předepsané pojistné

V grafu č. 9 je zachycen vývoj celkového předepsaného pojistného členů České asociace pojišťoven od roku 2000. Předepsané pojistné, které je hlavním ukazatelem pojistného trhu, se každým rokem zvyšuje. V roce 2003 byla poprvé v novodobé historii pojišťovnictví překonána hranice 100 mld. Kč.

Dochází ke změnám v ekonomických podmínkách (inflace, úrokové míry, průměrná mzda apod.), na kapitálovém trhu, roste konkurence, klienti přichází s novými požadavky. Pokud má být zachován pozitivní vývoj, je třeba nadále zdokonalovat postupy a metody v pojišťovnictví, dostatečně informovat veřejnost, rozšiřovat nabídku produktů a pojistné ochrany. Pojišťovny by měly postupovat tak, aby rozšíření pojistné ochrany nutně nepřineslo významné zvýšení pojistného.

Graf č.9 Předepsané pojistné členů ČAP v letech 2000-2004

Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven

17.4. Vývojové tendence českého pojistného trhu

Struktura pojistných produktů a zájem o pojištění se postupně mění. Dříve bylo životní pojištění využíváno málo. Rostoucí zájem o uzavírání životního pojištění byl vyvolán daňovou motivací, poskytováním státního příspěvku, ale také změnou v přístupech jednotlivců k tvorbě rezerv zejména v důsledku neudržitelnosti stávajícího důchodového systému. Česká republika se tak postupně přibližuje k evropským trendům.

V neživotním pojištění byl zájem především o pojištění majetku. Postupný vývoj ekonomiky, průmyslu nebo obchodu si vyžaduje inovaci a zavádění nových pojistných produktů. Větší zájem je tak dnes např. o pojištění odpovědnosti a v minulosti neuplatňované druhy pojištění (pojištění právní ochrany, pojištění záruk, pojištění úvěru apod.). Největší podíl na předepsaném pojistném v neživotním pojištění má v současnosti pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, pojištění škod způsobených požárem a živelními událostmi a havarijní pojištění motorových vozidel.

Problémem nejen v České republice je stárnutí populace (neudržitelnost stávajícího důchodového systému je více než zřejmé), nezaměstnanost, růst nákladů na zdravotní péči a přírodní katastrofy (záplavy, znečištěné životní prostředí). Lidé postupně začínají vnímat tato rizika a vyhledávají kvalitní finanční zabezpečení svého života a majetku při neočekávaných událostech. Do popředí zájmu se dostává zachování životní úrovně popř. její zvýšení a zabezpečení sebe a svých blízkých do budoucna. Životní pojištění začíná hrát důležitou roli, co se týče zabezpečení obyvatelstva na

stáří. Nejde však pouze o případné zajištění pozůstalých po živiteli rodiny, ale i o spojení krytí rizika a zároveň investice pro případ dožití.

Specifikem na českém pojistném trhu je, že zatím jde více na odbyt spíše majetkové než životní pojištění. Přitom v přibližně polovině zemí EU (Dánsko, Francie, Velká Británie, Irsko, Lucembursko, Nizozemsko a Švédsko) utratí lidé více za životní než za neživotní pojištění.

Ze statistik však vyplývá, že se tento stav pomalu mění a roste zájem o životní a důchodové pojištění. Lze jej považovat za nadstavbu či alternativu k systému sociálního zabezpečení. Životní pojištění dokáže zajistit dostatečné prostředky jak na stáří, tak pro případ úmrtí pojištěného, invalidity nebo jiných nepříjemných událostí. Životní pojištění je nejdůležitější součástí pojistného trhu a má nezastupitelnou roli v diskutované budoucí důchodové reformě. Industrializace a přesun obyvatelstva z venkova do měst zcela zbořily tradiční model, kde se rodina běžně starala o své starší členy. Ve 2. polovině 20. století tuto péči převzal stát, ovšem ten toho z dlouhodobého hlediska přestává být finančně schopen a hledají se proto cesty ven.

Klienti stále více využívají možnosti spoření na stáří kombinovanou s daňovými výhodami a alespoň částečně tak mohou kompenzovat ekonomické výpadky v době, kdy přestanou pracovat. Pokud pojištění odpovídá zákonným podmínkám, může si pojištěný ročně odečíst od základu daně z příjmu zaplacené pojistné až do výše 12 000 Kč a mohlo by dojít k navýšení.

Příznivé podmínky existují také pro zaměstnavatele, kteří se zapojí do systému doplňkových pojištění (daňové výhody, pokud přispívají zaměstnanci). Z dlouhodobého hlediska by mohl znamenat rozvoj těchto forem doplňkového penzijního připojištění snížení tlaků na důchodový systém jako celek.

Malý podíl předepsaného pojistného životního pojištění k HDP představuje značný potenciál trhu životního pojištění do budoucna. Pokud budeme sledovat situaci ve vyspělých státech, zjistíme, že zvyšování úrovně ekonomiky a růst HDP přináší i zájem obyvatelstva o životní pojištění. Roste důvěra ve finanční sektor a stále více pojišťoven nabízí produkty životního pojištění. Podíl předepsaného pojistného v životním pojištění na HDP by mohl dosáhnout více než 50 %.

Postupně dochází k rozvoji a většímu využití investičního životního pojištění, které je velmi populární v zahraničí, a s tím samozřejmě souvisí investování do podílových fondů. Počet uzavřených penzijních připojištění stále roste a v roce 2005 poprvé překonal hranici 3 mil. smluv.

Klient si může vybrat mezi celou řadou velkých i malých podílových fondů a rozložit svoje prostředky do několika fondů. Pojišťovny však nabízí i produkty, kde není riziko příliš velké a garantují návratnost základního vkladu. Z těchto důvodů a také díky systému záruk a správné legislativě je životní pojištění hojně využíváno po celém světě.

Mezi nejoblíbenější produkty v životním pojištění se nadále řadí tzv. flexibilní životní pojištění. Pojistné i pojistnou částku je možné v průběhu trvání pojištění zvýšit nebo snížit v závislosti na nejrůznějších životních situacích. Pojištění umožňuje vložení mimořádného pojistného, částečné odkupy nebo přerušování placení pojistného. Tento typ pojištění se prodává dobře především díky velké reklamní propagaci. Mezi roky 1996 a 2002 se počet uzavřených životních pojištění ztrojnásobil. V roce 2004 občané České republiky investovali do životního pojištění 44,2 mld. Kč, přitom o 4 roky dříve to bylo téměř o polovinu méně.

Produkty životního pojištění vznikaly již dříve v ekonomicky vyspělých státech a většina je úspěšně nabízena už i na našem pojistném trhu. Nové prvky přinesly hlavně pružnost pojištění a větší zaměření na tzv. spořicí složku pojištění. Klient má možnost během trvání pojištění měnit výši plateb pojistného určených na spoření.

Předpokládat lze i vývoj v oblasti připojištění. S prodlužováním průměrné délky života poroste zájem o pojištění dlouhodobé péče popř. bezmocnosti nebo závislosti.

V průběhu let dochází k zkvalitnění pojistné ochrany a to nejen inovacemi stávajících pojistných produktů, ale i zaváděním nových pojistných produktů. Proto lze očekávat také v životním pojištění nárůst diverzifikace produktů a vytváření specializovaných nabídek pro klienty. Zvyšuje se úroveň ochrany klientů a upevňuje se ekonomická síla pojistitelů. V souladu se světovými trendy se pojišťovny zaměřují na poskytování balíčků finančních služeb a rozšiřování distribučních kanálů (zejména nezávislí zprostředkovatelé).

Jak již bylo zmíněno, nabízené produkty by měly dosahovat evropských a světových kvalit. Klienti stále více poptávají All Risks pojištění. Do těch postupem času budou zařazovány i neatraktivní rizika jako např. terorismus. Pojištění All Risks představuje kvalitativně vyšší formu pojistné ochrany, klient je pojištěn pro případ škod způsobených jakýmkoli nebezpečím, které není v pojistných podmínkách nebo pojistné smlouvě vyloučeno. Veřejnost očekává dostupnější služby, vyšší komfort obsluhy, urychlení administrativy smluv a likvidace pojistných událostí. Proto je

třeba, aby pojistitelé vytvářeli specializované útvary zabývající se prací s klienty, hledali nové způsoby likvidace pojistných událostí a uvažovali o rozvoji alternativních distribučních kanálů.

Prodej je uskutečňován pomocí zprostředkovatelů, call center, internetu apod. Také pro řešení jednoduchých činností je třeba naučit klienty využívat telefonní komunikace (např. hlášení pojistné události) a šetřit tak jejich čas.

Ke změnám dochází i v legislativě. Zákony stanoví pojistitelům celou řadu nových podmínek a povinností. Klientům je tak poskytováno kvalitní poradenství, lepší péče a informovanost, což zpětně přináší větší důvěru k pojistiteli. S rozšířením informačních povinností pojišťoven roste i tlak na to, aby vytvářely stále atraktivnější a specializovanější produkty.

O nové produkty je i v našich podmínkách zájem. Svědčí o tom například nárůst předepsaného pojistného u pojištění právní ochrany. Z původních 35 mil. Kč v roce 1997 na více než 200 mil. Kč v roce 2004. Dynamika růstu objemu u nově pojištěných úvěrů a záruk je výrazně vyšší než tempo přírůstku celého českého vývozu. To ukazuje na vzrůstající zájem českých exportérů o toto pojištění. V oblasti pojištění se státní podporou se připravuje další rozšíření dosavadních služeb např. pojištění investic českých podniků v zahraničí.

Poptávka po pojištění podnikatelských aktivit ve všech jejich aspektech je jedním ze symptomů růstu výkonnosti průmyslu. Seskupení pojistných produktů do skupiny nazývané pojištění průmyslu a podnikatelů je poměrně nová záležitost. Až do 50. let minulého století byla pojistná ochrana poskytovaná továrnám a podnikatelům zahrnuta pod pojmy pojištění odpovědnosti, požární, proti vloupání a proti krupobití. Po roce 1989 se začal význam pojištění průmyslu a podnikatelů zvyšovat. Pojišťování průmyslových rizik si ve srovnání s produkty nabízenými občanovi vyžaduje odlišné produkty a formy smluv, jiné způsoby výpočtu pojistného i likvidace škod. V roce 2004 představovalo pojistné přijaté za pojištění průmyslu a podnikatelů (po odečtení pojistného za pojištění odpovědnosti za škody způsobené provozem vozidla) 38 % z předepsaného pojistného v neživotním pojištění. Hlavním a nejrozšířenějším pojistným produktem pro průmysl a podnikatele je živelní pojištění. Kvalitativně vyšší stupeň pojistné ochrany představuje pojištění proti všem nebezpečím tzv. All Risks.

V posledních letech klesalo předepsané pojistné u zemědělského pojištění. Ministerstvo zemědělství České republiky se rozhodlo zvýšit příspěvky na pojištění, kterým zemědělské podniky nebo podnikatelé chrání svůj majetek. Dotace od státu činí u pojištění zvířat pro případ nákaz a

dalších hromadných škod 20 % a při pojištění plodin 35 % z uhrazeného pojistného a přinesou větší dostupnost pojištění v zemědělském podnikání. Můžeme tedy v příštích letech počítat s nárůstem předepsaného pojistného a propojištěnosti v oblasti zemědělského pojištění. Do budoucna se uvažuje o zřízení Fondu nepojistitelných rizik s cílem snížit rizika v zemědělském podnikání.

Ke změně by mohlo dojít u zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele. Správa pojištění byla svěřena pouze dvěma pojišťovnám (Kooprativa, Česká pojišťovna), ale pokud dojde k přeměně ze zákonného na jinou formu pojištění, mohlo by jej provozovat více pojišťoven. Komerční pojišťovny jsou schopny hospodařit lépe než stát a zároveň klientům nabídnout všechny potřebné služby a uplatnit individuální přístup. Poukazuje se také na neschopnost zákonného pojištění pružně reagovat na změny spojené zejména se škodním průběhem. Při převedení povinného ručení do kategorie povinného smluvního pojištění nevyvstaly žádné problémy, předepsané pojistné stoupá a klienti mohou využívat výhod spojených např. se slevami a to i na havarijním pojištění vozidel. Pojistitelé jsou připraveni spolupracovat se státem i v dalších oblastech a vstoupit například do systému zdravotního pojištění.

18. Závěr

Cílem mojí práce bylo analyzovat pojistné produkty, shrnout dosavadní průběh a situaci na českém pojistném trhu a na závěr zhodnotit vývoj a trendy v oblasti pojišťovnictví.

Na začátku jsem se snažila zachytit krátký vývoj pojišťovnictví, jeho význam a seznámit čtenáře s nejběžnějšími produkty, které se na našem pojistném trhu vyskytují. Klasickým odvětvím pojištění bylo v minulosti především požární, námořní a životní pojištění. Rozvoj výrobních sil přinesl nárůst pojistných produktů. Největší podíl ve struktuře životního pojištění mělo pojištění pro případ smrti. Životní pojištění roste na úkor obou dvou zbývajících klasických pojistných odvětví. Postupně se pojišťovnictví stává novým odvětvím národního hospodářství a je významným odvětvím ekonomiky.

Na českém trhu je v současnosti nabízeno kolem 250 druhů pojistných produktů, které umožňují krytí nejrůznějších rizik a kvalitní finanční zabezpečení života či majetku při neočekávaných událostech. Jednotlivé produkty jsou vzájemně kombinovány za účelem komplexní pojistné ochrany.

V další části jsem na základě statistických údajů zpracovaných Českou asociací pojišťoven přiblížila situaci a strukturu pojistného trhu během posledních let. Zkoumala jsem a hodnotila také některé ukazatele pojistného trhu.

V novodobé historii pojišťovnictví došlo hned k několika zásadním změnám např. zavedení penzijního připojištění se státním příspěvkem a daňového zvýhodnění v životním pojištění, vznik České asociace pojišťoven, převedení zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla do kategorie povinného smluvního pojištění, přijímání nových zákonů upravujících oblast pojišťovnictví, dokončování procesu harmonizace českého pojistného práva s legislativou Evropské unie a v neposlední řadě zavádění nových pojistných produktů na trh.

Státní příspěvky a daňová podpora životního pojištění přispěly k zvýšení zájmu o sjednání těchto produktů a rostl i podíl předepsaného pojistného v životním pojištění na celkovém předepsaném pojistném. Životní pojištění začíná hrát důležitou roli, co se týče zabezpečení obyvatelstva na stáří. Klientům už neslouží pouze k pojistné ochraně, mnohem více je láká možnost dlouhodobého spoření se zajímavým výnosem. Zájem o produkty poroste i v budoucnu, spoléhat se na státní důchodový systém není dostačující navíc pojišťovny neustále rozšiřují pojistnou ochranu a přichází

s novými produkty. Obecně lze očekávat zvýšení zájmu o instrumenty spojené s různými formami státních dotací.

V neživotním pojištění byl zájem především o pojištění majetku. Postupný vývoj ekonomiky, průmyslu nebo obchodu si vyžaduje inovaci a zavádění nových pojistných produktů. Větší zájem je tak dnes např. o pojištění odpovědnosti a v minulosti neuplatňované druhy pojištění (pojištění právní ochrany, pojištění záruk, pojištění úvěru apod.).

Celkové předepsané pojistné se každým rokem zvyšuje. Velká část veřejnosti si uvědomuje význam a nutnost kvalitního pojištění pro zabezpečení proti všem potenciálním rizikům, která mohou každého z nás v životě potkat.

Český pojistný trh má stále všechny předpoklady ke stabilnímu růstu a úspěšnému zapojení do trhů Evropské unie.

Seznam literatury

- [1] DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 2. vyd. Praha: EKOPRESS, 2005. ISBN 80-86119-92-0
- [2] DAŇHEL, J. *Pojistná teorie*. 1. vyd. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2005. ISBN 80-86419-84-3
- [3] VOSTATEK, J. *Sociální a soukromé pojištění*. 1. vyd. Praha: CODEX BOHEMIA, 2000. ISBN 80-85963-21-3

Internetové stránky

- [4] <http://www.cap.cz/>
- [5] <http://www.finance.cz/>

ČEJKOVÁ, V. *Pojistný trh*. 1. vyd. Praha: GRADA PUBLISHING, 2002.
ISBN 80-247-0137-5

Výroční zprávy České asociace pojišťoven

<http://www.koop.cz/>

<http://www.cpoj.cz/>

<http://www.penize.cz/>

<http://www.idnes.cz/>

<http://www.czso.cz/>

<http://www.mesec.cz/>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozdělení pojistných odvětví podle zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví

Příloha č. 2: Seznam členů České asociace pojišťoven

Příloha č. 3: Počet pojišťoven

Příloha č. 1: Rozdělení pojistných odvětví podle zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví

Odvětví a skupiny pojištění

Část A

Odvětví životních pojištění

1. Pojištění pro případ smrti, pojištění pro případ dožití nebo pojištění pro případ smrti nebo dožití.
2. Svatební pojištění nebo pojištění prostředků na výživu dětí.
3. Důchodové pojištění.
4. Pojištění podle bodů 1 až 3 spojené s investičním fondem.
5. Kapitalizace.
6. Pojištění pro případ úrazu nebo nemoci, je-li doplňkem pojištění podle tříd 1 až 5.

Část B

Odvětví neživotních pojištění

1. Úrazové pojištění

- a) s jednorázovým plněním,
- b) s plněním povahy náhrady škody,
- c) s kombinovaným plněním,
- d) cestujících.

2. Pojištění nemoci

- a) s jednorázovým plněním,
- b) s plněním povahy náhrady škody,
- c) s kombinovaným plněním,
- d) smluvní zdravotní pojištění.

3. Pojištění škod na pozemních dopravních prostředcích jiných než drážních vozidlech

- a) motorových,
- b) nemotorových.

4. Pojištění škod na drážních vozidlech.

5. Pojištění škod na leteckých dopravních prostředcích.

6. Pojištění škod na plavidlech

- a) vnitrozemských,
- b) námořních.

7. Pojištění přepravovaných věcí včetně zavazadel a jiného majetku bez ohledu na použitý dopravní prostředek.

8. Pojištění škod na majetku jiném než uvedeném v bodech 3 až 7 způsobených

- a) požárem,
- b) výbuchem,
- c) vichřicí,
- d) přírodními živly jinými než vichřicí (např. blesk, povodně, záplavy),
- e) jadernou energií,
- f) sesuvem nebo poklesem půdy.

9. Pojištění jiných škod na majetku jiném než uvedeném v bodech 3 až 7 vzniklých krupobitím nebo mrazem anebo jinými příčinami (např. loupeží, krádeží nebo škody způsobené lesní zvěří), nejsou-li tyto příčiny zahrnuty v odvětví č. 8, včetně pojištění škod na hospodářských zvířatech způsobených nákazou nebo jinými příčinami.

10.

- a) Pojištění odpovědnosti za škodu vyplývající z vlastnictví nebo užití pozemního motorového dopravního prostředku, včetně odpovědnosti dopravce.
- b) Pojištění odpovědnosti za škodu vyplývající z vlastnictví nebo užití drážního vozidla, včetně odpovědnosti dopravce.

11. Pojištění odpovědnosti za škodu vyplývající z vlastnictví nebo užití leteckého dopravního prostředku, včetně odpovědnosti dopravce.

12. Pojištění odpovědnosti za škodu vyplývající z vlastnictví nebo užití vnitrozemského nebo námořního plavidla, včetně odpovědnosti dopravce.

13. Všeobecné pojištění odpovědnosti za škodu jiné než uvedené v odvětvích 10 až 12, včetně odpovědnosti za škody na životním prostředí.

14. Pojištění úvěru

- a) obecná platební neschopnost,
- b) vývozní úvěr,
- c) splátkový úvěr,

- d) hypoteční úvěr,
- e) zemědělský úvěr.

15. Pojištění záruky (kauce)

- a) přímé záruky,
- b) nepřímé záruky.

16. Pojištění různých finančních ztrát vyplývajících

- a) z výkonu povolení,
- b) z nedostatečného příjmu,
- c) ze špatných povětrnostních podmínek,
- d) ze ztráty zisku,
- e) ze stálých nákladů,
- f) z nepředvídaných obchodních výdajů,
- g) ze ztráty tržní hodnoty,
- h) ze ztráty pravidelného zdroje příjmu,
- i) z jiné nepřímé obchodní finanční ztráty,
- j) z ostatních finančních ztrát.

17. Pojištění právní ochrany.

18. Pojištění pomoci osobám v nouzi během cestování nebo pobytu mimo místa svého trvalého bydliště.

Část C
Skupiny neživotních pojištění

- a) "Pojištění úrazu a nemoci" pro odvětví č. 1 a 2,
- b) "Pojištění motorových vozidel" pro odvětví č. 3, 7 a 10,
- c) "Pojištění požáru a jiných majetkových škod" pro odvětví č. 8 a 9,
- d) "Letecké pojištění, pojištění vnitrozemské plavby a námořní pojištění a pojištění přepravovaných věcí" pro odvětví č. 4, 5, 6, 7, 11 a 12,
- e) "Pojištění odpovědnosti za škodu" pro odvětví č. 13,
- f) "Pojištění úvěru a záruky" pro odvětví č. 14 a 15,
- g) "Pojištění jiných ztrát" pro odvětví č. 16, 17 a 18.

Příloha č. 2: Seznam členů České asociace pojišťoven

AIG CZECH REPUBLIC pojišťovna, a.s.

Allianz pojišťovna, a.s.

Aviva životní pojišťovna, a.s.

CREDIT SUISSE LIFE PENSIONS POJIŠŤOVNA

Česká podnikatelská pojišťovna, a.s.

Česká pojišťovna, a.s.

Česká pojišťovna ZDRAVÍ a.s.

ČSOB Pojišťovna, a.s.

D.A.S. pojišťovna právní ochrany, a.s.

Euler Hermes Čescob, úvěrová pojišťovna, a.s.

Evropská Cestovní Pojišťovna, a.s.

Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s. (EGAP)

Generali Pojišťovna, a.s.

Gerling-Konzern Všeobecná pojišťovací akciová společnost

Gothaer Allgemeine Versicherung AG, organizační složka pro Českou republiku

Hasičská vzájemná pojišťovna, a.s.

Komerční pojišťovna, a.s.

Kooperativa, pojišťovna, a.s.

Nationale Nederlanden Levensverzekering Maatschappij N.V., pobočka Nationale Nederlanden
životní pojišťovna

POJIŠŤOVNA CARDIF PRO VITA, a.s.

Pojišťovna České spořitelny, a.s.

Pojišťovna Slavia a.s.

PRVNÍ AMERICKO- ČESKÁ POJIŠŤOVNA, a.s. / AMCICO AIG Life

UNIQUA pojišťovna, a.s.

VICTORIA VOLKSBANKEN pojišťovna, a.s.

Wüstenrot, životní pojišťovna, a.s.

Stav k 30. 6. 2005

Příloha č. 3: Počet pojišťoven

Celkový počet pojišťoven podle druhu provozované činnosti působících doposud na českém pojistném trhu je uveden v tabulce č. 8 a č. 9. Po ukončení monopolu a vytvoření nových zákonných podmínek přineslo v 1. polovině 90. let prudký nárůst počtu pojišťoven. Nyní je situace stabilizována, další významné zvýšení počtu zřejmě nelze očekávat. V roce 2004 na trhu působilo 40 pojišťoven, z toho 33 tuzemských. Klienti tedy mají při hledání vhodného pojistitele dostatečný výběr. Nově by na trh mohly vstoupit dceřiné společnosti již zavedených pojišťoven nebo pojistitelé, kteří se budou soustředit na oblasti pojištění s malou konkurencí.

Tabulka č.8 Počet pojišťoven v letech 1993-1998

	1993	1994	1995	1996	1997	1998
celkem pojišťoven	20	27	35	35	40	41
počet tuzemských pojišťoven	14	20	27	27	33	34
životní	5	4	5	2	4	5
neživotní	7	10	15	14	18	19
smíšená činnost	8	13	15	19	18	17

Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven

Tabulka č.9 Počet pojišťoven v letech 1999-2004

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
celkem pojišťoven	42	41	43	42	42	40
počet tuzemských pojišťoven	35	35	35	35	34	33
životní	3	3	3	3	3	3
neživotní	21	20	23	22	23	21
smíšená činnost	18	18	17	17	16	16

Zdroj: Vlastní zpracování dle výročních zpráv České asociace pojišťoven